

ריבונה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עלילתי, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

הארץ האמיתית

על איזה נחש שאלו "וכי נחש מפית או מחיה"?

והנה ידועים דברי המשנה (ר"ה כט, א) "כיוצא בדבר אתה אומר" עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשך וראה אותו וחיי", וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים".

והקשה המהר"ם בן חביב בספר יום תרועה (שם), שלכאורה על איזה נחש שאל התנא "וכי נחש ממית או נחש מחיה?", כי אם כוונתו לנחש הנחושת, הרי לא מצינו שנחש זה היה ממית, ואם הכוונה לשאר נחשים, הרי ודאי שנחש ממית, ומדוע תמה "וכי נחש ממית".

וביאר, שהתנא רמז בדבריו למוסר גדול, "וכי נחש ממית" והרי לא הנחש ממית אלא החטא, כי החטא נותן לנחש כח ויכולת להזיק לאדם. ועל כך המשיך התנא לשאול, שא"כ "וכי נחש מחיה", דהיינו שאיזה תועלת היתה בנחש הנחושת לרפא, והרי החטא הוא שגרם לנשיכה, וכל עוד שלא נתכפר החטא, לא יתרפא החוטא, ולא יועיל לו נחש הנחושת. ועל כך השיב "אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים", דהיינו שעל ידי הנחש היו ישראל מסתכלים כלפי מעלה, ועושים תשובה המכפרת על החטא, וממילא היו מתרפאים בכח התשובה.

"ושעשע יונק על חור פתן"

ולאור זאת יובן מדוע לעתיד לבא כשתימלא הארץ דעה את ה', לא יזיקו חיות השדה, וכאמור בברכות שבפרשת בחוקותי "והשבתי חיה רעה מן הארץ", וכפירוש הרמב"ן (שם) "כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצוות כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם הראשון, אין חיה ורמש ממית אדם, וכמו שאמרו שאין הערוד ממית אלא החטא ממית. וזהו שאמר הכתוב (ישעיה יא, ח) "ושעשע יונק על חור פתן", וכן "ופרה ודוב תרענה ואריה כבקר יאכל תבן" (שם פס' ז), כי לא נמצא הטרף בחיות הרעות, רק מפני חטאי האדם, שנגזר עליו להיות טרף לשיניהם". וביאר בעל הפנים יפות (ויקרא, שם), שזהו שנאמר (תהלים מט, יג) "ואדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו", כי כשאין באדם יראת ה' נסתלק ממנו צלם אלהים ומושלים עליו חיות רעות, כי הקטיגור שנברא מהעבירה מתלבש בחיה וממיתו או מזיקו.

וכמו כן, לצדיק הנשמר מכל חטא ישנה הגנה מוחלטת מהמזיקים, עד שגם באופן שההיזק הוא ונדאי ומוחלט, אין הצדיק ניזוק מחמתו, וכפי שלמדנו מדברי הגרי"ז (חדושי הגרי"ז סי' סא) בענינו של יוסף הצדיק. כי הנה נאמר (בראשית לו, כב) "ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה". ולכאורה מה הועיל ראובן בזה, והלא אף שהבור היה ריק ממים, מ"מ היו בו נחשים ועקרבים, והשלכתו של יוסף לתוכו נחשבת כהריגה ממש, וכדברי הרמב"ם (פי"ט ממלכים ה"ד) "בן נח שהרג נפש וכו' או שכפתו לפני ארי עד שמת, הואיל והמית נהרג".

במשך דורות רבים עמד על כנו נחש הנחושת שעשה משה רבינו שעל ידו נתרפאו נשוכי הנחש מישראל בהיטם אליו, עד לימי חזקיהו המלך שכיתתו משום שהיו טועים אחריו (פסחים נו, א).

והנה עצם סגולת הריפוי של הנחש היתה בהיפך מדרכי הטבע, וכפי שכתב הרמב"ן (במדבר כא, ט), שכל מי שנשכו נחש או מזיק אחר, יסתכן ביותר בראותו את אותו מזיק לאחר מכן, עד כי ידוע בחכמת הרפואה, שנשוכי הכלב השוטה אם יביטו במים יקראו להם שם בבואת הכלב וימותו. ועוד, כי נשך הכלב השוטה אם יקובל השתן שלו בכלי זכוכית, יקראו בשתן דמות גורי כלבים קטנים. וא"כ ראוי היה שנשוכי הנחשים מישראל לא יקראו נחש ולא יעלוהו על לב כלל, ואעפ"כ ציוה הקב"ה למשה לעשות בעבורם דוקא את דמותו של אותו שרף שהזיק להם, וכל זאת כדי להודיעם כי ה' הוא הממית והמחיה ולא השרף והנחש.

ורבינו בחיי (שם) הוסיף על דברי הרמב"ן - "וציוה הקב"ה למשה לעשות דמות שרף הממית אותם ואז יתרפאו, להודיע שאין הנחש ממית אלא החטא, וכאמרים (ברכות לג, א) אין הערוד ממית אלא החטא".

מעשהו של ר' חנינא עם הערוד גדול מפעשה נחש הנחושת

והאלשיך (כא, ז-ט) חידד דברים אלו בביאורו לפשט הפסוקים בפרשת נחש הנחושת, "כי הנה ידוע כי אין הערוד ממית כי אם החטא ממית. וכאשר הנחשים השרפים נשכו את העם, לא היו הנחשים נושכים כי אם המשחית שנברא בעוון ההוא, הוא שנתלבש בנחשים והוא היה הנושך והממית. ועל זה נאמר וישלח ה' בעם את הנחשים, שריבה ה' את כח המשחית שהלביש בהם". וכן כתב בעל הפרי מגדים בספר "תיבת גמא" על התורה (בראשית פ"א) בשם האלשיך בביאור הפסוק (בראשית ב, יז) "כי ביום אכלך ממנו מות תמות" שנאמר בעץ הדעת, שיש לקוראו כאילו נאמר "ממנו מות תמות" דהיינו שחטא האכילה מהעץ הוא עצמו יגרום מיתה לאדם, ע"י המשחית שנברא מכח החטא שבאכילה.

ונמצא שתכלית נחש הנחושת היתה ללמד ולהודיע שהחטא הוא המביא מיתה לאדם, ולא המזיק הגשמי, וכדברי הגמ' במסכת ברכות (ג), א) "מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות, באו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא, אמר להם, הראו לי את חורו. הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו, ומת אותו ערוד. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש, אמר להם, ראו בני, אין הערוד ממית אלא החטא ממית". והר"ן בדרשותיו (דרוש ו) כתב שמעשהו של ר' חנינא גדול אף יותר מהמעשה בנחש הנחושת, "וכן היה ענין אומרו למשה "עשה לך שרף ושים אותו על נס", להראות להם כי כל ענינם בידי שמים, ואינם נמסרים לדרכי הטבע, וע"י קיום התורה והמצוות לא נירא מהסיבות הממיתות גם כי יהיו חזקות, כענין ר' חנינא בן דוסא בערוד. כי זה המעשה שאירע לר' חנינא עם הערוד, שווה עם מה שעשה משה רבינו על פי השי"ת לישראל, וגדול ממנו. כי כמו שהבטת נחש הנחשת היה ראוי להוסיף ארס ודחאו, כן ר' חנינא היה ראוי לפי הטבע האנושי להיות ניזק מן הארס, ולא די שניצול ממנו, אלא שאף דחאו והמית לארס".

ותירץ, שכיון שהחטא הוא הממית ולא הערוד, לכן היה ראובן בטוח שהנחשים והעקרבים לא ימיתו את יוסף, וכאשר באמת אירע לאחר מכן שלא פגעו בו לרעה כשהושם בבור.

מהיכן נשתרשה הטעות שהנחש סמל לרפואה

והנה נתבאר לעיל שנחש הנחושת היה קיים במשך דורות עד שכיתתו חזקיהו [כמבואר בספר מלכים (ב, פ"ח, פס' יד) ובמסכת ברכות (י, ג)]. וביאר המהרש"א (ח"א, שם) שכשם שקיימו ושימרו את צנצנת המן ואת מטהו של אהרן לדורות, ללמד לבני ישראל מוסר ולקה, כך קיימו ושימרו את נחש הנחושת לדורות, ללמד ולהודיע שאין הנחש ממית אלא החטא. ולכשישמר האדם מעשות חטא ועוון, יזכה לאור באור החיים.

ואמנם לאור דברי המהרש"א, גדולה התמיהה על מעשהו של חזקיהו שכיתת את נחש הנחושת על אף המסר הרוחני העצום שהיה טמון בו. ובפרט לדברי הגמ' שם, שחכמי דורו הסכימו עם מעשהו של חזקיהו.

ובעל האמרי אמת (בפרשתנו) ביאר זאת באופן נפלא, כי הנה יש להקשות, מדוע היו ישראל צריכים להביט אל הנחש כדי לשעבד את לבם, והרי מלכתחילה היו יכולים לשאת את עיניהם לשמים ללא הנחש. אלא, שמכיון שלא הערוד ממית אלא העוון, היו הנשוכים צריכים לעקור את שורש החטא כדי להתרפא, ולזה שימש נחש הנחושת, שע"י ההבטה בו היה האדם מתעורר להבין, שנשיכת הנחש איננה מקרה, כי הוא בעצמו נתן לנחש כח להזיק לו בעוונותיו. וכשהיה מגיע להכרה זו, היה נושא את עיניו וליבו לאביו שבשמים, ועושה תשובה שלימה, ושב ורפא לו.

אך במשך הדורות נשכחה תכליתו של נחש הנחושת, והיו הבריות סבורים שיש בנחש כח רפואי מיוחד [ומכאן אף נשתרשה הטעות להשתמש בדמות נחש הנחושת כסמל לרפואה...], ושכחו את העיקר שהיא התשובה ועקירת החטא. ולכך כיתתו חזקיהו, כדי שלא יסמכו ישראל על הנחש, וישאו עיניהם בתפילה זכה ליושב מרומים, וישובו בתשובה שלימה המביאה רפואה לאדם.

"שאלו לנחש מהיכן אתה מטיל ארס?"

ונוטריקון יקר מצאנו בשו"ת יהודה יעלה (ח"ב אה"ע סי' קנה) להמהר"י אסאד בשם מוהר"ש אוסטרופולי. כי במדרש מובא ששאלו לנחש מהיכן אתה מטיל ארס, והשיב הנחש, שמטיל את ארסו מבין השינים. [וכן הוא במסכת בבא קמא (בב, ג) "ארס נחש בין שיניו הוא עומדי"]. וביאורו, כי

ידוע שהנחש הוא השטן והוא היצר הרע. והנה במילים "נחש" ו"שטן" האות הראשונה והאחרונה יוצרות צירוף של המילה "שן", והאותיות האמצעיות שבמילה "נחש" ובמילה "שטן" יוצרות את המילה "חט" הרומזת לחטא. ונרמז בזה, שהארס של הנחש הנמצא בין שיניו, הוא החטא שטמון בין שיניו [היינו ה-ש' וה-ג'] הנחש והשטן, ללמדך שלא ארס הנחש ממית אלא החטא, והוא הארס האמיתי המזיק לחוטא.

תחרות הריצה שבין המוכש לנחש

והנה מצאנו דבר פלא בפירוש רש"י במעשהו של ר' חנינא והערוד, וז"ל, "מצאתי, שכשהערוד נושך את האדם, אם הערוד קודם למים, מת האדם, ואם האדם קודם למים, מת הערוד, ונעשה נס לר' חנינא ונבקע מעין מתחת עקבו". ובתורת השל"ה הקד' (פרי כי תצא) מצינו שיש לתחרות זו שבין האדם המוכש לנחש קשר ישיר לפרשתנו. כי הנה נאמר בפרשה "וישמע הכנעני מלך ערד כי בא ישראל, וילחם בישראל". וידוע ששרו של כנען הוא הס"מ, ו"הכנעני מלך ערד", הוא השטן והוא הנחש והערוד המבקש להכיש ולהחטיא את האדם, ונלחם בישראל כדי להזיקם. וכשם שכתב רש"י שמי שיגיע ראשון למים מבין האדם והנחש, יחיה, כך היה במלחמת ישראל וכנען הערוד, וסיים השל"ה "ראה נא והביטה כי כן היתה ממש כבישת ארץ ישראל, כי נעשה נס לישראל כי הם קדמו למים ובקעו את הירדן ואחר כך מתו הכנענים".

יעקב ברח לנהר כדי לבטל את כשפיו של לבן

והנה ידוע שכישוף מתבטל במים [כמבואר בסנהדרין (סו, א)]. וביאר השפתי כהן (בראשית לא, כא), שלכן כשברח יעקב מבית לבן עבר בנהר, וכמו שנאמר (ע"ש) "ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבור את הנהר", כי יעקב חשש שמא עשה לו לבן כישוף, ועבר בנהר כדי לבטלו. והפרדס יוסף (ויקרא יא, לו) קישר זאת להאמור לעיל, כי ענינו של לבן היה בכוחות הטומאה בבחינת הנחש והשטן [ונראה להביא סמך לזה מדברי השל"ה הקד' (פרי חיי שרה) "ענין לבן הארמי שהוא מסיטרא דנחש הרמאי"], ולכן ברח יעקב במהרה ועבר את הנהר כדי להקדים את לבן הנחש.

ונחתום בדברי המנחת קנאות (מכתב לב'), "לעומת החטא ש'ממית, התשובה מחיה את בעליה", כי חיות האדם ורפואת מכותיו לא ימצאו מנוחה ברפואות שווא, כדוגמת הנחש שטעו להחשיבו כסגולת המרפא, ורק בתשובה ובדרך התורה ימצא האדם חיים ושלימות לכל תחלואיו.

קהל שוחרי התורה מוזמן להשתתף מדי שבוע בשיעורי הרב ראובן גולץ שליט"א בימי רביעי וחמישי בשעה 8:00 בערב, במרכז הרוחני "דרכי אמונה" רח' ויינר 2 רחובות.

ביום רביעי שיעור במסכת ברכות ופנינים מפרשת השבוע, ביום החמישי שיעור באור החיים הקד' בפרשה בהסבר צח ובהיר. כמו כן מתקיים שיעור מרתק ומחכים בהלכות שבת מוסר ופרשת השבוע מדי יום בשעה 10:30 בבוקר, ובשעה 15:30 אה"צ בכולץ "שערים המצויינים" בביהכ"ס אלפסי רח' התחיה 1 רחובות.

לשמיעת כל שיעורי הרב ב'קולץ הלשון' חייגו 03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית.

לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1.

העלון מוקדש לע"ג

אסתר אושרת בת תלעת ע"ה כהן אהרון בן חביבה ז"ל מזוז חיה חנה בת איזה ע"ה אבני משה בן שמחה ז"ל בנישה חיים שלום שקל בן חביב ז"ל ואזנה נאג'י בן מרים ע"ה עישה אברהם שמעון בן שלום ז"ל זעפרני שרה בת מרים ע"ה דוד סיניה זוהרה בת הדייב ע"ה מחרבי נעימה בת לולו ע"ה גריאן ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ג

נעמה בת שמעה ע"ה רידי מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל חנוך שרית בת כרמלה ע"ה רזיאל משיח בן שושנה רוזה ז"ל גיא חנה בת סאלם ע"ה גראפי אליהו בן זוהרה ז"ל אטיאס ורדה בת יוסף ע"ה גהלי ירחמיאל מנחם בן רוזה ז"ל אזולאי לילי בת זאיה ע"ה הוד ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ג

שלמה בן טאוס ז"ל סלמי אברהם בן לאה ליסה ז"ל פוגל הרב ישי בן סעדיה זצ"ל שרעבי יהודה בן רבקה ז"ל שמעוני רחמים בן יעקב ז"ל אמנו ג'ורגט פנינה נעמי בת לעיישה ע"ה מרדכי בן זוהרה ז"ל בוהדנה איילת בת זוהרה ע"ה בוהדנה ורדה בת גמרה ע"ה סרור ת.נ.צ.ב.ה.

העלון מוקדש לע"ג

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרח שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרח ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאו'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי שרה זוהרה בת דוד ע"ה גדסי שרינה בת לואיזה ע"ה מזוז יצחק בן לונה ז"ל טובול יצחק בן תמו ז"ל אביסדיד ת.נ.צ.ב.ה.

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" רחובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימי"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פוחת את ידך" - סיוע למשפחות נצרכות. וכן הנצחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!